

MORÁLNĚ ZASTARALÉ INSCENACE?

Motto: Svět se mění, divadlo taky – máme hrát jen o tom, že dobro vítězí nad zlem (alespoň by to tak mělo být)? – je tolik nových témat – současných a aktuálních...

O důležitosti pohádek v dětském věku toho bylo napsáno mnoho. V prvních dětských pohádkách je zřetelné odlišení dobra a zla, děti se ho učí rozlišovat i v životě a tím se učí životu porozumět. A dětem vůbec nevádí, že se pohádky opakují, chtějí je slyšet znovu a znovu, protože v nich nakonec všechno dobře skončí. Dospělí se taky k pohádkám rádi vracejí, i když už „na pohádky nevěří“. Mohou se tak s nimi ze složitého světa vrátit zpátky do dětství, najít klid, a s jistotou rozlišit, co je dobro a co je zlo, co je správné, co je špatné. Vůbec nepopírám, že to tak je, že do té míry pohádky fungují. Pohádky tu budou dál, ale stačí to? Jedna věc je dobro a zlo v pohádkách, jak je to ale s rozlišením dobra a zla v reálném světě? Svět se mění a máme hrát jen o tom, že dobro vítězí nad zlem? Neznamená to, že když se děti setkají s jiným, ne tak jednoznačným koncem, že se s ním nebudou umět vyrovnat? Máme děti chránit před takovou realitou? Do určitého věku určitě, ale později? Mám už nějakou dobu pocit, že inscenace klasických pohádek jsou morálně zastaralé, že současný svět je složitější a inscenace by na něj měly reagovat tak, aby dětem pomáhaly světu porozumět a připravit je na něj. Právě z této potřeby vzniklo edukační divadlo (divadlo ve výchově neboli participační divadlo), které má působit i estetickou silou divadelního představení a vést k porozumění „životu a světu“ a hledání „lepších“ řešení. Je to tedy „něco mezi“. Není to úplně plnohodnotná divadelní inscenace, ale zase zobrazuje neaktuálnější témata a problémy v životě dětí. Jsme schopni s našimi inscenacemi toto zohlednit? Já vím, mám víc otázek, než odpovědí.

Stáňa Kočvarová

„Morálně zastaralá inscenace“ je pro mne plakátově poučné divadlo, a to považuji za překonané už dávno – ne, že by se neobjevovalo dodnes, ale nebývá považováno za kvalitní. K tomu asi nemá smysl se vyjadřovat.

Pokud jde o novost současnost a aktuálnost témat, řekla bych, že jsou to stále stará dobrá témata o boji mezi dobrem a zlem kolem nás i v sobě samých – jen v jiném, současném/aktuálním kabátě. Což také není nic nového – staré příběhy často pomáhaly a pomáhají tvůrcům vyjádřit se k aktuálnímu dění. Klasické příběhy mohou pomoci vyznat se v současném světě – jen je správně dramaturgicky uchopit. Mohou dopomoci k odstupu a nadhledu. Že prožívá něco podobného jako postava z pohádky, divákovi dochází nenápadně, ale o to efektivněji. Starý dobrý příběh je totiž nadčasový a lze jej zobecnit. Tedy i s jeho pomocí zpracovat aktuální témata.

Tím ale nechci říci, že by v divadle nemělo místo nic současného – inscenace, které reflektují momentální dění. Nahozené téma chápu jako

DIVADLO
jaro '23
PRODĚTI

dramaturgickou záležitost a podle mne mohou oba přístupy velmi dobře i nadále existovat vedle sebe. Zobrazení aktuálních a současných motivů potřebují zejména mladí tvůrci a diváci. Mají ohromné kouzlo autenticity. Také jsou velmi pomíjivé, protože ty nejaktuálnější náměty rychle zastarávají a aktuálnost ztratí. I to má své kouzlo. Pokud člověk takovou inscenaci nestihne shlédnout, má smůlu. Tereza Machková

Svět je v pohybu a podle mého je „morálně zastaralé“ vše, co bylo před covidem, válkou na Ukrajině či zemětřesením v Turecku a Sýrii. Možná na ty rychlé změny nejsme připraveni – lidsky ani emočně, natož jako tvůrci divadel pro děti.

Navíc se čím dál víc rozevírají nůžky mezi dětmi a dospělými.

Děti jsou díky televizi, mobilům a sociálním sítím vizuálně přesycené a je velmi obtížné je něčím zaujmout. Děťští a mladiství youtubeři mají na děti často větší vliv než rodina nebo škola. Děti vychovávají děti. Bohužel. Děti ztrácejí důvěru ve svět dospělých a čím dál víc se uzavírají ve svých věkových a sociálních bublinách. Otázkou je, zda my dospělí máme dětem opravdu co nabídnout?

Žijeme v instantní době, která hodně klouže po povrchu, podbízivost není cesta, jak se dětem přiblížit. Pokud děti od nás něco potřebují, tak je to stabilita, pevnost, klid a plná přítomnost. Je potřeba nabídnout dětem větší hloubku, opravdovost, autenticitu. Větší hloubku v nás samých.

A to je teprve výzva! Nadčasová.

Jana Mandlová

Pokud platí, že divadlo je obrazem života, nemůže ustrnout ani divadlo pro děti. Nejsem příznivcem postmoderních zmatků na jevišti, ale s Kašpárkem hovořícím češtinou 19. století dnes dětského diváka lze jen stěží nadchnout. Snad překvapit, na pár úvodních minut, ale déle stěží. To je můj názor a nechápu, proč se hraje inscenace z předminulého století, jimž děti nerozumějí a často ani rozumět nemohou. Nejen protože v nich zaznívají výrazy, které v průběhu let vymizely jako např. kmocháček, biletářka, listonoš, filuta, fajfka... Ale také protože ty hry často řeší problémy dnešním lidem vzdálené. Kdyby ta představení ukazovala dětem život dříve a dostalo se jim vysvětlení např. od rodičů nebo v podobě Kašpárkova vstupu, pak snad. Ale znám soubor, který hraje morálně zastaralá představení beze změny. Nepokouší se najít inscenační klíč, jímž by zdůvodnil výběr prastarého textu, v němž je pozoruhodné a inscenování hodné téma. Mnozí loutkáři namítají, že významní autoři i jejich inscenace si zaslouží náš respekt (např. Zdeněk Schmoranz: Začarovaný les, ing. František Čech: Mlýn na čerty a Kašpárek straší, tentýž: Pivoňka má smůlu...). Já si ale myslím, že projevit úctu autorům a jejich práci lze i jinak. Další loutkáři říkají, že na konkrétní inscenaci mají kompletní výpravu. Ale diví se, že v četných přestávkách někteří diváci odcházejí. Uspořádat výstavu krásných starých řezbovaných loutek z předminulého století je ale také způsob, jak se může loutkářský soubor prezentovat veřejnosti. Rozhodně bych ji navštívila radši, než se trápila s vnučkem v hledišti na představení, které ho od divadla spíše odradí. Jitka Fojtíková

Morálně zastaralou inscenací jsem snad ještě neviděl. Zažil (i hrál) jsem pár inscenací, které zestárlý do té míry, že už nepůsobily na diváka tak, jako v době svého vzniku, což nastává s proměnou společnosti a témat, kterými se aktuálně zabývá. To je ale otázka aktuálnosti, nebo nadčasovosti – a morálka je nadčasová. Ta se neproměňuje, nebo jen tak pomalu, že to za jeden lidský život ani nepostřehneme. Proměňují se společenské normy i divadelní formy. Formy stárnou rychleji než obsahy a morálka patří právě k těm obsahům, které se nemění po staletí. Stále řešíme stejné otázky cti, odpovědnosti, poslušnosti, řádu a jeho překračování jako naši kolegové v antickém Řecku,

a i ti zpracovávali mýty mnohem ranější lidské kultury. Dobro a zlo, řád či neřád jsou stejné už od počátku lidství. Proměňují se jen způsoby, jakými je zažíváme a formy naší komunikace o nich. Bohudík nikdy nebylo snadné rozpoznat složitost vztahů mezi dobrým pro mne, pro rodinu, pro stát, pro lidstvo. Proto budeme mít pořad o čem hovořit, psát, hrát... Proto umění musí stále rozvíjet komunikaci s recipientem takovým, jakým je dnes. Ne s tím věřejším, předloňským, z minulého století, či věku, i když na první pohled, jsme stále stejní.

Tomáš Machek

Boj dobra se zlem je, zdá se, prazákladním tématem nás lidí. Proto se s ním budeme i dále setkávat na divadle a bohužel asi nikdy morálně nezastará. Protože, pokud by zastaralo, mohlo by to znamenat, že jsme se v základních problémech posunuli dobrým směrem. Vzpomínám si, jak se například, pár týdnů po sametové revoluci objevila ojedinělá myšlenka, o čemže se bude psát a hrát divadlo, když už je dobře a vyhrocenější výzvy, které by mohly souviset s tehdejší současností, mizí. Bohužel, jak víme, šlo jen o dočasnou euforii, která brzy splaskla, a témata se začala opět objevovat a pak i přímo rojit.

V té které době, šlo, jde a zřejmě dlouho, ve filosofickém a uměleckém projevu půjde o nejrůznější variace na ono základní téma. Každá doba, snad i každá generace má svá podtémata na námět boje dobra se zlem. Má svá přesná pojmenování těchto podtémat. Například loni, na Loutkářské Chrudimi, jsem viděla hned dvě představení, která pracovala s námětem, jak nebyť lhostejný k utrpení slabších a bezmocných tvorů, kteří trpí lidským zásahem s podtématem soucitu a pomoci zvířatům, jež ve velkém konzumujeme a která se bezmocně a především za velkého utrpení musí této naší ziskuchtivosti spojené s tupostí a žravostí podřízovat. Šlo o inscenace Kráva a dědeček a Jmenuji se Orel. Také zde šlo v podstatě o sdělení a prožitek toho, jak uměleckými prostředky uchopit část zápasu dobra se zlem současné doby.

Téma boje dobra se zlem je, bohužel, zdá se věčné. Lze si přát, kéž by morálně zastaralo! Proto bude na ně zapotřebí zatím stále upozorňovat, mj. i dobrým divadlem, aby se to temné v nás lidech, třeba i díky zmíněným představením, vždy, alespoň o malounko prosvětlo.

Bohumila Plesníková

Divadla forum, které děláme jak pro menší, tak pro starší děti, z aktuálnosti tématu pro ně musejí primárně vycházet a je to to první a zásadní o čem se bavíme, když je tvoříme. Máme velké štěstí, že produkce programů je u nás skutečně velká, jsme se školní mládeží v každodenním kontaktu a to i vícečetném a můžeme skutečně dost dobře posoudit, co je pro ně aktuální a co chtějí skutečně řešit. Děti nám dávají mnohdy překvapivou zpětnou vazbu a jsem si jist, že etiku skutečně řeší. Jsou to především vztahové věci, někdy otázky osobního prožívání života a hledání a nalézání své vlastní budoucí pozice. K tomu všemu ty mravní majáky nutně potřebují, přestože je tak často nechťejí nebo neumějí pojmenovat. Výhodou u nás v Dramacentru je, že každý program s dětmi nějak hodnotíme, končíme společnou diskusí – debatou a můžeme se tak dostat blíže k těm morálním zásadnějším aspektům programu. Někdy máme vlastní dilema, jestli děláme dobře, když tak trochu na závěr program „vyložíme“, jestli není lepší nechat působit látku jen samu o sobě, aby si z ní děti odnesly, co chtějí. To se týká programů, které jsou zaměřeny na osobnostní rozvoj a vycházejí z námětů z běžného života (naše autorské scénáře) nebo které upravujeme z literatury. Trochu jiné je to u programů rozvoje čtenářství – tam často pracujeme s knížkou jako s artefaktem a jde o to přiblížit zážitek i po stránce výtvarné a fantazijní, zatímco výklad a vazba na etické dopady ustupuje do pozadí a je hodně na každém dítěti. Obecně bych ale nebyl skeptický: morální témata nemůžou „zastarávat“, děti se k nim přes divadlo nebo jinou formou našeho „dramatáckého“ působení vztahují a přemýšlejí o nich. Každý

jinak v jiné intenzitě, ale přemýšlejí. A záleží na nás dospělých, jakou jim k tomu budeme dávat příležitost doma, ve škole nebo na divadle. (Více třeba na <https://www.sdruzeni.cz/osobnostne-rozvojove-programy>.)

Pavel Němeček

Divadlo pro děti a jeho aktuální formy.

Je hodně témat, která, ačkoliv prastará, mohou k dětem mluvit i dnes, protože stále něco živého znamenají i pro děti současnosti: spravedlnost, odvaha, přátelství a hodně jiných. Když tato témata projdou současnými životními příběhy, stanou se opět aktuálními. Ale otázka asi míří spíš k nově vygenerovaným tématům naší doby. Určitě se víc vyskytují v literatuře než v divadelních hrách. O jedné hře jsme slyšeli, ale neviděli ji (Minor: Hamletek). A co se týká přímo aktuální formy, v poslední době jsme zažili dvě pozoruhodné události, které děti skutečně oslovily. Při setkání „Na sever! Do Chocně!“ vypravoval Martin Hak některé z příběhů grónských pohádek Pes s drdolem. Přesnost práce se slovem a vlastním tělem, bez jakékoliv exhibice, vše směřovalo k opravdovému sdělení a s důvěrou v jejich imaginaci, děti hodně zaujalo. Druhý a možná ještě silnější zážitek nám poskytlo „naučné divadlo“ svitavského Vlada Zezuly. Jeho vynikající herecký výkon oslovil několik desítek přítomných dětí. Jednání s nimi bylo přirozené, vkusné, velmi slušné. Velká názorná scéna s barevnými funkčními objekty byla dřevní, vtipná a metaforická, ale podpořená moderní technikou, když to bylo třeba. Prostě, bylo se na co koukat. Také hudba hrála svou, svou roli, roli překvapení a emocionality. Ale to hlavní, o čem to celé bylo, nestálo na scénografii. Ta tu byla jen proto, aby děti dobře slyšely to důležité. A sice, jak originální a úžasný je člověk jako tělo i jako duše. Jak dobré je převzít sám za sebe odpovědnost a hledat správnou životní cestu. To všechno tam bylo a mnohé navíc, vše včleněno do divadelního vyprávění. Bylo to podivuhodné, promyšlené, a ačkoliv dost dlouhé, děti byly stále při věci. Viděli jsme, že po představení za Vladem některé přišly a spontánně mu děkovaly. Kromě toho, že to byl tvar, tak to hlavně bylo velmi, velmi užitečné. Za to mu zase děkuju já a můj muž Karel, kteří jsme byli přítomni.

Blanka Šefrnová

Na otázku co je „morálně zastaralé“ v současném divadle pro děti nejsem schopna odpovědět. Pokusím se však zauvažovat o tom, co považuji za důležité, co by mohlo být v současnosti potřebné v divadle pro děti.

Jsou-li v inscenaci důvěryhodně postaveny vztahy mezi postavami, má-li ústřední hrdina svůj cíl a musí si s ním nějak poradit, aby jej dosáhl, aby překonal překážky, bude děti vždycky zajímat. Klasické pohádky, které takovýto model mají, nejsou morálně zastaralé nikdy! Kontext příběhu bývá srozumitelný a jasný, byť už princové a králové jsou v současném světě jen zřídka. Řád světa a spravedlnost nastolí ten, kdo má moc a přece pro něj znamená víc osud druhého člověka nebo láska nebo spravedlnost. V pohádkách jsou jasní lidé, jasné jejich činy. A děti touží žít ve světě spravedlnosti, kde dobré vlastnosti přinášejí smysl a řád. My víme, že je to všechno trochu složitější, a ze strachu, aby děti v životě uspěly, jim rovnou nabízáme, že pokud se nebudou starat především samy o sebe, nebude se jim žít dobře. Ale troufám si tvrdit, že tomu dětská duše nerozumí.

Proto je volba toho, co se hraje a o co se hraje v divadle pro děti teď nesmírně náročná. Nechceme se tvářit, že svět je „ružový“, ale zároveň musíme ctít potřeby dětí, které se zase tak moc nemění, byť se mění svět kolem.

Možná, že děti aktuálně potřebují především tomu, co se jim v divadle předkládá, skutečně rozumět. Mít možnost citově souznít s tím, co se hraje a o co se hraje. Zasadím-li prince a princeznu do tramvaje, a budou-li se v té tramvaji chovat jako běžní lidé – a budu-li tomu říkat aktuální posun – vznikne asi blábol. Ale dám-li si tu práci, abych našla postavu, která v tramvaji řeší svůj hrdinský úkol, už pro děti začne být důvěryhodné, že o něco jde.

Ovšem pak musíme být také schopni vytvořit takový příběh a takové vztahy, aby to dávalo takový morální smysl a prostor pro účast i fantazii, jako klasické pohádky. Ale jak to zařídit, aby z toho nelezlo pouze morální poselství, že máme někoho pustit v tramvaji sednout. A otázkou je, jestli by tohle bylo to, po čem děti touží, aby zhlédly v divadle. I když z našeho dospělého pohledu nám to může připadat aktuální.

Také bych řekla, že je důležité, aby divadlo bylo pro děti jedinečným zážitkem. Aby je obohátilo z citového i rozumového hlediska. Aby byly zaskočeny, překvapeny, plny napětí i radosti z naděje, že je svět v pořádku a že stojí za to žít a o něco usilovat. Aby se chechtaly i plakaly. Divadlo přece není morální výuka a pozadí současných reálií samo o sobě aktuálnost nevytvoří. Smysluplné divadlo pro děti začíná být v současné době dost nesnadná disciplína. Ale snad stojí za to trochu toho ideálu, že to má smysl, v sobě pořád nést.

Mirka Vydrová

Divadlo – samozřejmě i to pro děti – by mělo být vždy aktuální, živé. Ba, dle mého, angažované: takové, za nímž inscenátor stojí a za něco se bere celou svou osobností. Ale ta aktuálnost nespočívá v novosti titulů, zpracovávaných příběhů či látek, žánrů a mnohdy ani témat. To vše je jen materiál či prostředek, z něhož lze postavit palác, nebo kozí chlívěk. Novost sama o sobě není žádnou velkou hodnotou. Tou se stane, až když objeví něco skutečně živého, pro nás tady a teď silného a dokáže to účinně sdělit. Může to být v čtyři a půl tisíce let starém Gilgamešovi, pětisetletém Hamletovi, čtyři sta let starém Donu Quijotovi de la Mancha nebo sedmdesátiletém Čekání na Godota. Král Oidipus, Faust či Don Juan nejsou morálně zastaralí, stejně jako není morálně zastaralý Bajaja nebo Šipková Růženka.

V čem tedy ta morální zastaralost či naopak aktuálnost vězí? Morálně zastaralý může být jen přístup inscenátorů – schopnost či neschopnost pochopit, nalézt a sdělit jejich podstatu, jejich živé téma.

Téma není děj, příběh, tedy ani doba či místo, kdy a kde se odehrává. Téma je smysl děje – to, o čem děj vypovídá, proč se hraje, co se jím chce sdělit. Aktuální téma lze nalézt v dílech staletých i starších a ani není nutné převlékat Hamleta do saka a kravaty. Jen je nutné nezůstat na povrchu, ale nalézt jejich pro nás dnes a tady živé jádro. Dramaturgie nespočívá jen ve výběru textu (případně jeho drobného proškrtání), ale hlavně v hledání jeho konkrétního obsahu – interpretaci, konkretizaci tématu a jeho vyznění. Divadlo je vždy interpretací – výkladem děje; dokonce i tehdy, jde-li o původní autorské dílo. Chtě nechtě musíme objevit a vyložit, co jím chceme my dnes a tady říci. Teprve tehdy se téma ukáže jako věc živá či mrtvá, objevná nebo otrepaná, aktuální či zastaralá.

A pak: Jsou témata věčná a jsou témata „dobová“, časná i dočasná. Láska, ani dobro a zlo nejsou neaktuální, zastaralé jen proto, že jsou věčné. Neaktuální či zastaralý může být jen pohled na ně, to, jak je vnímáme, jak (a jestli) o nich přemýšlíme či hrajeme.

Samozřejmě u aktuálnosti jde nejen o to kdy a kde, ale také pro koho. Třeba valorizace důchodů v pohádce, kterou jsem právě vyslechl z rozhlasu, asi děti u srdce nevezme, jakkoli to může být téma „aktuální“. Ostatně děti... Jsou děti čtyřleté a děti jedenáctileté (o patnáctiletých ani nemluvě). Ty prvé potřebují poznávat právě to věčné a základní, co je pro nás už omlété, nudné, staré... Potřebují poznávat řád světa a hodnoty, na nichž stojí. Zjišťovat co je co. Co je dobro a co zlo, odvaha a zbabělost, moudrost a hloupost, spravedlnost a bezpráví. A získávat jistotu, že to právě je správné, dříve nebo později zvězí a člověk má dělat, co umí, aby tomu pomohl. Předškolní děti to potřebují v nelomené, kontrastní, takorča černobíle podobě, jasně a zřetelně.

Přesně tak to nabízí klasická folklorní pohádka. A nepodává to popisně, poučovatel-sky, se zdviženým prstíkem, nýbrž v metaforických obrazech, jejichž význam umí najít

a pochopit každý sám – jako své vlastní poznání. Na pohádce není nic morálně zastaralého, není to žánr, omílající vyčpělá témata. Je to žánr, založený na nadsázce, na modelové obecnosti, jednoznačnosti, typovosti postav, situací, prostředí i předmětů. Její předností je právě to, že složitost a nejednoznačnost tisíců dílčích projevů zla a dobra v každodenním životě podává v obrazném, metaforickém zobecnění archetypů, jimž rozumí každý, neboť jsou trestí toho, o čem vypovídají: drak je animální zlo, princezna ohrožený život, dobro, krása, princ je každý z nás, kdo chce zlu bránit a dobrou pomoci... Je to model, jenž je srozumitelným obrazem tisíců konkrétních nuancí, detailů a specifických podob dobra i zla. A jednoznačnost, černobílост, přílišná nadsázka? Jak řečeno: na začátku ji každé dítě potřebuje. Nepozná-li co je zlo v nelomené, čisté podobě, nemůže je rozpoznat v šedivé, rozporuplné podobě každodenního života.

Pohádka přináší témata nadčasová – témata základních hodnot. Vedle toho jsou témata ne nedůležitá, leč dílčí, mnohdy časová a tudíž takzvaně aktuální. Vlastně je to jen otázka míry obecnosti či konkrétnosti. Dílčí, dobová témata konkretizují a rozpracovávají to, co je v tématech věčných zobecněno. I válka je přece otázka dobra a zla – stejně jako boj s drakem, jenž chce dostat princeznu. Jen v určitém věku je ten drak pochopitelnějším a uchopitelnějším obrazem než ruský voják bombardující obytný dům či řídicí ovladačem dron s náloží.

Přirozeně, v deseti či dvanácti letech potřebuje dítě už něco jiného: obraz světa, který je složitější, barvitější, v němž je černou těžké postřehnout, kde mezi černou a bílou je široké pole šedi a kde se efektnost tvarů, linií a ploch jeví důležitější, kde to, co se zdá z jednoho pohledu černé, může být z jiného úhlu pohledu bílé a naopak, obraz světa mnohdy vnitřně protikladného, v němž věci nebývají jednoznačné a dobro nejenže nevítež samo od sebe, nýbrž někdy nevítež vůbec – ale přesto je třeba za ně bojovat, světa, jenž přináší víc otázek než hotových odpovědí...

Žádné umění (je-li vskutku uměním) nepopisuje svět tak, jak je, ve všech jeho podobách. K tomu máme vědu. Umění by mělo v člověku jítřit schopnost cítit a poznávat sám – na základě jasné hierarchie hodnot. Hledání a uvádění zcela nových látek a tématiky vnějškově – zobrazením konkrétní současné reality – může být jednou z cest k aktuálnosti umění. Ale stejně živý může být onen dva a půl tisíce let starý Epos o Gilgamešovi či stovky let stará pohádka o Zlatovlásce – dokážeme-li v nich objevit to, čím jsou živé teď a tady, a nezůstaneme jen na povrchu bezkrevné obecnosti příběhu a známých pravd, bez emotivního účinku, jež do něj vložíme až svou angažovaností pro věc. Luděk Richter

CO SE ZMĚNILO PO (snad) DOZNĚNÍ COVIDOVÉ PANIKY?

Co se změnilo po odeznění Paniky kovidové? Jsem o dva roky starší tělesně i duševně. Kdyby covid zůstal v Číně nebo kde, tak by to bylo asi stejné. S tím se nedá nic dělat. Bohužel změnila se společnost. Doma i venku. Ubylo veselosti, přibýlo jejího protikladu skoro ve všech směrech. Ale neplačme. Ještě nás nemaj. Scházejme se, hledejme témata, která nás spojují. Hrejme divadlo, které potěší. Zpívejme. Ve vesmíru je místa dost a svět je ještě pořád krásnej... Karel Šefrna

My sami se snažili, abychom se nezměnili, k horšímu by to bylo. Takže jsme se drželi. Povzbuzovali se. To mluvím za rodinu a kamarády. Ale myslím, že celkově jsme

pocítili křehkost bytí. Jako bychom zprůsvitněli. Taky myslím, že děti cítily velmi často nejistotu, ledaco se změnilo, některé vztahy se porušily. Což jim asi přineslo neklid. Určitě se potřebovaly o něco opřít. A mohu jen doufat, že většina dětí může mít svůj pevný bod. Ať je to, co je to, moc jim to přeju.

Blanka Šefrnová

Jsem moc ráda, že vše nebo téměř vše, co se zdálo být ztracené v době covidové paniky, vrátilo se nám a funguje jako v dobách, kdy po nějakém covidu nebylo ani stopy.

Především u nás ve městě Humpolec stále krásně funguje Letní platforma. Celé léto jsme se potkávali v parku Stromovka u koncertů, divadel, dobrého jídla nebo u sportovních aktivit. Multižánrový festival pro všechny věkové skupiny byl letos přebohatý. Osmdesát jedna, to je celkový počet akcí, jichž jsme se společně mohli zúčastnit. Na stránkách Letní platformy je pestrá galerie krásných snímků z těchto akcí a lze zde objevit i snímky z předchozích ročníků.

Vrátily se nám, bohužel, i „kulturní akce“, bez nichž bych se i do budoucna obešla. Jsem v tomto ohledu asi výjimka, protože se jedná o tzv. Bernardfest. Monstrózní akce, pořádaná pivovarem Bernard, na níž vystoupil v uplynulých letech dokonce i sám velký Karel Gott. Bernardfest se odehrává na náměstí a více či méně obtěžuje všechny, kteří tam bydlí či pracují. V přípravném období komplikuje dopravu i obchod v centru, v průběhu akce je náměstí oploceno a střeženo, aby nemohl vstoupit nikdo bez vstupenky. Několikrát byl žádán management pivovaru o to, aby využíval vhodnější prostranství jako například závodíště Zlaté podkovy. Dosud zůstává vše při starém. Přitom nejde o kulturu. Jedině o pití piva, na jehož pozadí je pak kulturní program, také pro děti. Mnoho let Bernardfest nenavštěvuji, protože pivo piji výjimečně, a když budu chtít navštívit koncert např. Jaroslava Uhlíře, vyhledám důstojnější prostředí, bez rizika, že mě někdo přiopilý poleje pivem nebo mi kydne na oděv klobásu s hořčicí. V posledních letech jsem svou nevoli vůči tomuto druhu kultury propracovala. Abych nebyla vystavena stresovým situacím, obvykle opouštím město, dokud se vše nevrátí do normálních kolejí.

Na podzim znovu začalo hrát loutkové divadélko. Nikdy jsem jím nebyla a dosud nejsem nadšena, ale některé rodiny jsou spokojené, že si jejich ratolest může, za nepatrné vstupné, v sobotu odpoledne sednout do lavic divadélka a těšit se na Kašpárka.

Pro děti připravuje programy též Divadlo za komínem, naše nová soukromá scéna. Její programy jsou pestřejší a právě v přípravě programů pro děti i zodpovědnější. Na plakátech uvádějí vždy všechny důležité informace o konkrétní inscenaci včetně věku, pro který je určena.

S adventním časem se opakovaně objevuje na náměstí malé jeviště, které přináší programy tzv. Humpoleckých Vánoc, na které se těší velcí i malí.

Lze říci, že se u nás ve městě, po vlně „covidismu“, postupně vrací vše do svých kolejí a to je dobře. Hlavně, aby nám to vydrželo.

Jitka Fojtková

Po znovuotevření škol a obnovení živého setkávání se žáky jsem nějaký čas měla dojem, že si toho všichni vědomě či nevědomě považujeme, že spolu můžeme být naživo, nablízko. A že si to více užíváme.

Já sama v sobě si vědomí kvality živého setkávání opakovaně obnovuji, oživuji a oslavuji ho. Více než dříve si uvědomuji, že proces vyučování je pro mě především událostí setkávání. Ještě méně plánuji, ještě více se inspiroji tím, co přinášejí, nabízejí a vyvolávají žáci sami.

Frázi „chodím učit“ jsem proměnila na „chodím se učit“.

Myslím, že ti, kdo chválí a propagují distanční vzdělávání, omezují proces vyučování na předávání informací a kontrolování výsledků. To je pro mě málo. Jak ve škole, tak

i v divadle. Miluji chvíle, kdy jsme všichni na jevišti i v hledišti jedním okem, jedním uchem, jedním dechem. Tenhle zážitek se přes obrazovku ani reproduktory nepřenesou. Myslím, že společné sdílení života je smyslem školy i divadla. Hana Voříšková

Po posledních návštěvách mých sotva pišících vnoučat zůstal být polepen nápisy Covid! – Zákaz vstupu! – Řádí tu covid! – Covidové zařízení – Covidové nebezpečí, noste roušky! – I na tatínkové bustě Leoše Janáčka se jeden objevil.

Nevyvozuji z toho, že žijí jen tím. Nicméně to, že v nich hluboký vryp z covidového ohrožení a zákazů zůstal, je nepochybné. Samozřejmě: časem zeslábne. Ale hádám, že někde v jejich podvědomí zůstanou stopy toho, že z hodiny na hodinu a kdykoli se může objevit něco, co náš život převrátí, obrátí i rozvrátí. Optimista v tom může hledat cestu k pokoře, vědomí naší zranitelnosti, ba smrtelnosti. Zatím se mi však zdá, že je to spíš znakem naší bezmoci. Vskutku nejsme pány světa, ba ani svých životů. A pandemii si nikdo nevymslel. Rozčilovat se lze snad jen nad zmatečností jejího řešení: ráno tak, v poledne jinak, večer naopak, co řekl ministr, premiér zrušil a zítra zase tak. Snad to máme za sebou.

Co zůstalo? Jakási prazvláštní, nedefinovatelná ztráta vědomí řádu a jistot. Nic není tak, jak bylo léta zaběhané. Ještě pořád jako kdyby nic nebylo jistého. Plánovat půl roku dopředu? Kdo ví, co bude.

Covid, válka, dlouho nevidaná drahota a inflace... – zdánlivě mimo obzor dětí. Jistě, nerozumí jim do hloubky (my ano?), ale že někde na dně jejich duší cosi vězí, napovídají i ty nálepky. Mnohé děti se zdají poněkud vykořeležené, roztěkané, netrpělivé, neschopné hlubšího soustředění, obtížně se podřizují něčemu jinému než okamžité potřebě, leckdy jakoby se utrhy z řetězu. Konečně můžou. Konečně!

Ale pozor: velmi záleží na nás – jejich rodičích, učitelích i divadelnících. Na tom, zda žijeme v stejném stavu ducha, nebo jsme si dokázali svůj vnitřní řád zachovat a šíříme ho kolem sebe. Luděk Richter

RECENZE

DRAK Hradec Králové: O zlaté rybce (scénář: Tomáš Jarkovský a Kamil Bělohávek, režie: K. Bělohávek)

Byli jsme s Dramatickou školičkou na zájezdu do divadla Drak na představení Zlatá rybka a děti se vrátily domů nadšené. Tohle představení rozhodně doporučuji. Skvělé jsou herecké výkony tří loutkohereček: Pavly Lustykové, Petry Cicákové a Edity Dohnákové-Valáškové. Hrály ve svižném tempu, představení bylo plné humoru, hravosti, hudby, zpěvu... Příběh o chamtivé a nenasytné rybářce všichni známe, v tomto představení byla potrestána opravdu drsně a důkladně a nebyť dobroty rybáře, byla by se opravdu v té obří míse slané vody utopila docela. Inu, zlu a chamtivosti se musí nastavit hranice, milé děti, jinak nám naroste do obřích rozměrů. Nechtějme víc, než skutečně potřebujeme. V dnešní době docela smysluplné poselství, nemyslíte? (JMn)

SUD Suchdol nad Lužnicí: Opravdové kouzlo (scénář: Lenka a Vít Chaloupkovi, režie: L. Chaloupková)

Amatérský soubor s dlouhou historií (počátky se datují do roku 1906) se v současnosti může díky tvůrčímu páru Lenky a Víta (tvoří pár i v osobním životě) pochlubit zajímavými autorskými inscenacemi. Jednou z nich je pohádkový příběh Opravdové kouzlo, inspirovaný životem a tvorbou pohádkáře Hanse Christiana Andersena. Inscenátoři se podle svých vlastních slov snažili v postavě hlavního hrdiny, státního úředníka Christiana, zachytit skutečnou povahu Andersena, jeho vnitřní svár a osobnostní rozkol. V inscenaci

vystupují skutečné osoby z Andersenova života (Sophie jako objekt jeho neopětované lásky, zde asistentka kouzelníka, Hans W. Lange, ředitel Casino teater, zde podvodný kouzelník Mistr Hans a Andersenovo alter ego) i z jeho literárních děl (krásná tanečnice Lara). To, co sloužilo k napsání scénáře, běžný divák z představení asi nepochytí, ale jisté je, že téma dozajista přečte. Všední realita úředníčka Christiana za kancelářským stolem se totiž prolíná se světem fikce, iluze, kouzel, fantazie a jeho touhou po „opravdovém“ kouzlu, opravdové lásce. Tomu odpovídá scénografická koncepce, která využívá stínohru, projekci, svícení, proměny prostoru pomocí čtyř vysokých pláten, což vede k vytvoření tajemné a působivé atmosféry. Ke škodě inscenace je, že se tyto prostředky stávají monotónními a postupně se vyčerpají a okoukají. Navíc tato technická složka předpokládá absolutně dokonalé provedení, což se při žádném ze dvou viděných představení nestalo. Otázkou však je, jestli je něco takového u amatérů vůbec možné. To samé se týká i hereckých výkonů. Co se však neokouká, respektive „neoposlouchá“, je vynikající hudební složka inscenace v podání kapely Cvrčci (hudba na motivy skladeb Ludolfa Nielsena), která naopak není běžná ani u profesionálů. Živá hudba dokáže pokulhávající temporytmus „nahodit“ a diváka znovu vtáhnout do děje. Přes všechny nedostatky je z představení znát, že inscenační pověsti usilují o opravdové kouzlo divadla. (SK)

JITKA TICHÁ...

...dobrá duše stále sršící energií, věčně rozesmátá, srdečná, plná života, nespoutaná, nezastavitelná a nezachytitelná organizátorka roztockých masopustů a dalších všemožných aktivit tamního Roztoče, herečka, režisérka, divadelnice a „dramatačka“, letitá členka DDD umřela náhle a nečekaně v pátek 17. února. Příliš brzy na to, co všem ještě mohla dát.

MIROSLAV HORNÍČEK...

... český herec, spisovatel, dramatik, režisér, výtvarník a divadelní teoretik zemřel 15. února 2003, tedy před 20 lety. Šíře jeho talentu byla obdivuhodná, i když do srdcí nás diváků a čtenářů se zapsal především jako moudrý klaun.

Čtenáři jeho knih hledali u něj kromě humoru také romantiku a poesii. Už jako čtrnáctiletá holka jsem navštívila v Divadle Viola jeho představení Listů z Provence, vzniklé podle stejnojmenné knihy. Kromě pana Horníčka v něm vystupovala skupina Skiffle kontra neboli bratři Traxlerové a Heda Hošková. Pořad poskládaný z příběhů zasazených do Provence a starofrancouzských písní byl krásný a velmi úspěšný. Navštívila jsem ho s kamarádkou Hankou a její maminkou, které hrály důležitou roli při mém osobním setkání s panem Horníčkem. Šla jsem ho poprosit do šatny o podpis do knihy, a protože kolem mistra bylo rušno, sbírala jsem odvahu. Když už jsem tam přešlapovala příliš dlouho, vešla dovnitř Hančina maminka a poprosila mistra o podpisy do knihy své i mojí. Obrátila se k nám a řekla památnou větu: „Děvčata, oslněna, si netroufala“. Načež mistr odvětil: „Já se vůbec nedivím, že se mě bály“. Tak jsem se setkala s vzácným umělcem. Knihu i s podpisem uchovávám jako poklad.

Žasnu znovu a znovu nad jeho pohotovými reakcemi při Hovorech H a moc lituji, že jsem neviděla představení Kinoautomat, které sklízelo obdiv na Světové výstavě Expo1967 v Montrealu. V Čechách se hrálo v divadle Laterna magika do roku 1971 a vzniklo několik pokusů o jeho obnovení. Těší mě sledovat forbíny, které se zachovaly z dob, kdy Miroslav Horníček hrál spolu s Janem Werichem ve hrách V+W, a raduji se, mohu-li sledovat seriál Byli jednou dva písaři z dob, kdy Česká televize ještě vysílala

opravdové klenoty. Mám moc ráda řadu mistrových knih a bavím se u starších filmů, v nichž Miroslav Horníček hrál. Mohla bych pokračovat, ale to by z původně zamýšlené vzpomínky byl dlouhý článek. A tak uzavřu jedním mistrovým moudrem vhodným do každé doby: „Je těžké být debilem, protože konkurence je veliká“.

Jitka Fojtíková

Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež DOBRÉ DIVADLO DĚTEM s podporou nově vznikajícího nadačního fondu pro podporu umění malých forem pořádá dílny pro amatérské divadelníky:

DRAMATURGICKÁ A AUTORSKO DRAMATIZÁTORSKÁ DÍLNA

Máte nápad nebo téma na vlastní inscenaci, našli jste povídku, román, hru, pásmo básní, které byste chtěli upravit pro svůj soubor nebo už máte hru dokonce hotovou a chcete si ověřit, je-li k něčemu, abyste neztráceli čas a sílu na předloze, z které nejspíš nic pořádného nevznikne? Právě tomu dílna slouží. Jak bude vypadat?

Do **1. června 2023** se přihlásíte (jméno, příjmení, adresa, soubor/organizace) na adrese osDDD@seznam.cz (tel.: 608 260 156) a zaplatíte na účet DDD č. 4681309/0800. Čím dřív, tím líp: počet míst je velmi omezen!

Do **15. června** zašlete na uvedenou adresu:

- co nejpodrobněji rozvedený vlastní námět či nápad na připravovanou inscenaci, nebo
- jméno a příjmení autora, název povídky, pohádky, románu či jiné literární předlohy, kterou chcete inscenovat a jejího vydavatele, případně
- hotový či rozpracovaný dramatický text – vlastní či vydanou hru, scénář nebo libreto, na němž chcete pracovat. Čím hlubší a přesnější bude vaše představa, tím více se o svém námětu dozvíte.

Po obdržení soupisu nápadů a předloh ostatních účastníků si je vypůjčíte, přečtete a promyslíte.

Sejdeme se:

v pátek 22. září od 18:00 do 21:00

v sobotu 23. září od 9:00 do 13:00 a od 14:00 do 20:00

v neděli 24. září od 9:00 do 13:00

v Divadelní garáži v Praze 2, Vyšehradská 35. Společně tu probereme, jaké mají vaše náměty či předlohy klady i zápory, o čem vlastně jsou, na co je třeba dát pozor, co nesmíme nechat zapadnout, co by se dalo vynechat a co je třeba doplnit, pokusíme se odhalit jejich potence i impotence, naděje i nebezpečí pro divadlo a popovídáme si o tom, pro jaký divadelní druh (loutkové či herecké divadlo?) a pro jaké jevištní prostředky se zdají hodit. Řeč bude o dramaturgii, režii, ale také o scénografii, herectví a možnostech hudby.

Lektor: **Luděk Richter** se věnuje divadlu od dětství. Řadu let vedl pražské soubory Paraple, Klíč a teď Divadelní společnost Kejkliř. Vystudoval Filosofickou fakultu UK a režii na DAMU. Zaměřuje se na netradiční mladé a dětské divadlo herecké i loutkové. Byl pedagogem režie na pražské DAMU, externě i na brněnské JAMU, vedl téměř tři stovky týdenních či víkendových seminářů, dílen a konzervatorií zaměřených především na inscenační práci, dramaturgii, režii a práci s loutkou.

Cena šestnáctihodinové dílny: 500 Kč. Účastníci si zajišťují a hradí cestu, stravování a ubytování. Na dílnu přispívá nadační fond.

ZÁKLADY HERECTVÍ

Semestrální šestivíkendový seminář je určen mladým, ale i pokročilým divadelníkům, především těm, kteří chápou práci v amatérských souborech jako kolektivní tvorbu. Seznámíte se prakticky se základy jevištní mluvy, pohybové techniky, jednání slovem a pohybem, práce s loutkou a syntézou využívající toho všeho včetně mizanscény v prostoru.

Cyklus seminářů se odehraje v Divadelní garáži v Praze 2, Vyšehradská 35 o víkendech:

29. září – 1. října,
20.–22. října,
10.–12. listopadu,
1.–3. prosince 2023,
12.–14. ledna a
2.–4. února 2024,

vždy v pátek od 18:00 do 21:00, v sobotu od 9:30 do 13:30 a od 14:30 do 20:00 a v neděli od 9:30 do 13:30.

Lektoři:

Hana Franková jako herečka prošla Divadelním studiem D3 Karlovy Vary, Divadlem V. Nezvala, respektive Městským divadlem tamtéž, od roku 1993 hraje a režíruje v Divadle Dagmar, hostuje v Západočeském divadle Cheb a pracuje pro Český rozhlas 2 a Vltava, je pedagogem herecké tvorby na Katedře výchovné dramatiky DAMU.

Jan Hnilička je herec, režisér a pedagog, jehož divadelní dráha je spojena především s Divadlem Dagmar. Spolupracoval také s Městským divadlem Karlovy Vary, Teatrem novogo fronta, Farmou v jeskyni, Rockoperou Praha a Městskými divadly pražskými, externě spolupracuje s Českým rozhlasem. Pedagogickou dráhu začal jako lektor hereckých a pohybových dílen. Studuje dramatickou výchovu na DAMU.

Luděk Richter – viz výše.

Eva Spoustová Málková je divadelní a rozhlasová herečka, loutkoherečka, dabérka, pedagog hlasových disciplín a hlasová poradkyně. Vystudovala DAMU a poté hrála v divadle DRÁK v Hradci Králové. Zajímá ji hledání zdrojů herecké energie a její užití na jevišti, partnerství v jevištním dialogu, hledání smyslu textu, propojení těla s řečí a nalézání jednoty myšlení a slov. Na pražské DAMU učí jevištní mluvu a vede kurzy komunikačních dovedností.

Cena šesti šestnáctihodinových dílen: 3000 Kč. Účastníci si zajišťují a hradí cestu, stravování a ubytování. Na dílnu přispívá nadační fond.

Uzávěrka přihlášek (jméno, příjmení, adresa, soubor/organizace) na e-mailové adrese osDDD@seznam.cz (tel.: +420 608 260 156) a platby na účet DDD č. 4681309/0800: **15. června 2023**. Pozor: počet míst je omezen!

KNIHY O DIVADLE

CO SKRÝVÁ TEXT – Dramaturgicko-režijní úvahy nad čtyřiceti nejčastěji inscenovanými prózami a oblíbenými literárními předlohami divadla pro děti, dětského a mladého divadla. Napsal Luděk Richter, 128 stran, 130 Kč.

DIVADLO PRO DĚTI – Na základě načrtnutých věkových specifik dětského diváka zabírá kniha celý proces jevištní tvorby, scénografii, hudbu, choreografii, herectví a režii.

Je určena všem, kdo připravují divadlo, nejméně pro děti. Napsal Luděk Richter, 148 stran, 62 obrazových schémat, 200 Kč.

HŘÍČKY, HRY A SCÉNÁŘE pro starší a pokročilé – Výběr deseti textů, které Luděk Richter v posledních třiceti letech připravil pro soubory, jež vedl a režíroval. 160 stran, 100 Kč.

O DIVADLE (nejen) PRO DĚTI – Souhrn úvah o divadle pro divadelníky, učitele pořadatele, teoretiky a kritiky. Napsal Luděk Richter, 132 stran, 100 Kč, při nákupu knih nad 300 Kč zdarma jako bonus.

OD PŘEDMĚTU K LOUTCE, OD LOUTKY K DIVADLU – Dvanáct kapitol o vzniku a možnostech výpovědi loutky a loutkou v teorii i praktických cvičeních. Napsal Luděk Richter, 56 stran, 100 Kč

POHÁDKA... ..A DIVADLO – Jaká pohádka je. Co je její podstatou. Jaké má vlastnosti. Co je jejím obsahem a jaký má smysl. Co člověku dává a v čem je blízká dnešnímu dítěti. **CO JE CO V POHÁDCE** – Abecedně řazený „slovníček“ přibližuje významy nejčastějších pohádkových reálií. **OD POHÁDKY... ..K POHÁDCE** – Cesta od literární předlohy k divadelnímu scénáři na jedné konkrétní pohádce – Erbenových Třech zlatých vlesech děda Vševěda. Napsal Luděk Richter, 248 stran, 250 Kč.

PRAKTICKÝ DIVADELNÍ SLOVNÍK – Pro amatéry i profesionály, studenty středních a vysokých škol i žáky základních uměleckých škol. Napsal Luděk Richter, 208 stran, 290 Kč.

50 LOUTKÁŘSKÝCH CHRUDIMÍ – Publikace obsahuje vše, co se dá o špičkovém amatérském loutkářství posledních padesáti let zjistit. Napsal Luděk Richter, 210 stran, 168 fotografií a reprodukce všech plakátů LCH, 250 Kč.

LOUTKÁŘSKÁ CHRUDIM 2001–2011 – Pokračování oblíbené publikace 50 Loutkářských Chrudimí. Napsal Luděk Richter, 60 stran, 30 fotografií, reprodukce 10 posledních plakátů, 100 Kč (společně s publikací 50 LCH 300 Kč).

Knihy, vydané zčásti za přispění Ministerstva kultury ČR, lze získat na adrese: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM – Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež, Chopinova 2, 120 00 Praha 2: 222 726 335, e-mail: osDDD@seznam.cz

AUTOŘI PŘÍSPĚVKŮ

JF – Jitka FOJTÍKOVÁ, emeritní učitelka LDO ZUŠ, Humpolec

SK – Stáňa KOČVAROVÁ, herečka a inscenátorka Studio dell' arte České Budějovice

ToM – Tomáš MACHEK, herec a učitel dramatické výchovy, Mračov

TM – Tereza MACHKOVÁ, knihovnice a učitelka dramatické výchovy, Mračov

JMn – Jana MANDLOVÁ, učitelka Dramatické školičky, Svitavy

PN – Pavel NĚMEČEK, ředitel a lektor Sdružení D, Olomouc

BP – Bohumila PLESNÍKOVÁ, učitelka LDO ZUŠ, Val. Meziříčí a Bystřice p. Hostýnem

LR – Luděk RICHTER, režisér, divadelní teoretik, absolvent FF UK a DAMU, Praha

KŠ – Karel ŠEFRNA, loutkář, Svitavy

BŠ – Blanka ŠEFRNOVÁ, učitelka hudby ZUŠ, loutkářka, Svitavy

HV – Hana VOŘÍŠKOVÁ, výtvarnice, loutkářka, učitelka ZUŠ, Choceň

MV – Mirka VYDROVÁ, loutkářka, absolventka DAMU, Praha

Divadlo dětem, čtvrtletník DDD, vydává Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež DOBRÉ DIVADLO DĚTEM, Chopinova 2, 120 00 Praha 2, tel.: 222 726 335, e-mail: osDDD@seznam.cz. Toto číslo vyšlo k 1. jarnímu dni, 20. března 2023. MK ČR E 15172.